

Gemengde wanorde

Als de markt faalt, dan de overheid erbij gehaald. Dat is de beperkte motivering op grond waarvan de gemengde economische orde zich decennia lang in één richting heeft ontwikkeld: naar meer overheidsregulering en minder marktwerking. Het simpele feit dat de uitkomsten van het marktproces niet geheel aan de hooggestemde verwachtingen voldeden, bleek tientallen jaren lang voldoende reden om telkens nieuwe vormen van overheidsinterventie in het economisch leven te introduceren. Van globale macro-economische besturing breidde de overheidsbemoeienis zich gestadig uit tot de gedetailleerde reglementering op micro-economisch niveau die we nu op veel terreinen kennen. Vadertje Staat bleek nogal expansionistisch en de ruimte werd hem grif gegund.

Maar helaas, met de uitbreiding van de activiteiten moest ook steeds vaker worden geconstateerd dat de gunstige effecten die nu van het overheidsingrijpen werden verwacht, evenzeer achterwege bleven of werden doorkruist door niet-voorziene reacties op het microniveau. Het instrumentarium was te bot om de micro-economische gedragingen te reguleren. Bovendien bleek de overheid zelf lang niet altijd duidelijk herkenbaar als de hoedster van het algemeen belang waar zij vanouds voor werd gehouden. Het falen van de markt bleek een complement te hebben: de overheid faalde evenzeer.

Daarmee wil nog niet gezegd zijn dat de pleidooien voor „deregulation” die op dit moment in de Verenigde Staten zo'n populariteit genieten, nu ook hier onverwijld moeten worden overgenomen. Wel lijkt het tijdstip aangebroken, om de mogelijkheden en beperkingen van overheidsinterventie bij de allocatie en herverdeling van goederen en diensten, met een even kritisch oog te gaan bezien als eerder de mogelijkheden en beperkingen van de markt. Dat is geen „afbraak van de verzorgingsstaat”, maar het herstel van een verhouding die onder invloed van overigens te waarden ideologische voorkeuren, in een lange reeks van jaren scheef zou kunnen zijn gegroeid 1). Het verschil tussen neo-conservatisme en kritische analyse moet aan verstandige mensen zijn uit te leggen.

We kunnen daarbij de hulp inroepen van de Vlaamse economen. Hun Vijftiende Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres dat op 8 en 9 mei in Leuven werd gehouden, was immers gewijd aan het thema: „Overheidsinterventie — effectiviteit en

efficiëntie” 2). De 32 bijdragen aan het congres bieden een ruime illustratie van de stelling dat de analytische basis van overheidsinterventies vaak zwak is of zelfs geheel afwezig. In veel gevallen wordt niet nagegaan of de beoogde doelstellingen wel worden bereikt en of de voordelen van interventie de nadelen overtreffen. Dat is de economist een doorn in het oog, want of iets nu via de markt of via de overheid wordt geproduceerd of verdeeld, het moet wel efficiënt gebeuren.

Dat betekent dat de overtuigende argumenten die de welvaartstheorie geeft voor het ingrijpen van de overheid in de markt moeten worden aangevuld met resultaten die zijn ontleend aan de theorie van de collectieve besluitvorming, en die verklaren waarom het met de efficiëntie en effectiviteit van het overheidsoptreden vaak zo droevig is gesteld. Daarbij behoort ook de interne dynamiek van het bureaucratische apparaat zelf aan de orde te komen, want de ambtelijke dienst beschikt over veel eigen ruimte bij de formulering en uitvoering van het beleid.

Deze „public-choice”-theorie zet alle participanten aan de collectieve besluitvorming — van regering en parlement tot ambtenaren, en van pressiegroepen tot adviesorganen — lelijk te kijk als najagers van eigen- of groepsbelang, en dat dan liefst op zo'n manier dat niemand het merkt. Als daaraan lasten zijn verbonden worden die weggemoffeld en vervolgens afgewenteld op de anonieme massa die toch niet méér inspraak heeft dan eenmaal in de vier jaar de gang van zaken te mogen legitimeren.

Dat zijn dus sombere geluiden over de economische orde. De welvaarts- en „public-choice”-theorie laten ons slechts de keus tussen de chaos van de markt en de jungle van de bureaucratie. Terwijl we het druk hadden de markt te controleren vergaten we dat ook de controleurs nog moesten worden gecontroleerd. Zo zoeken we verder naar een optimale economische orde die niet meer kan zijn dan uitgebalanceerde wanorde.

L. van der Geest

1) Zie hierover ook D. J. Wolfson, *De wereld waarin wij leven, Beleid & Maatschappij*, maart/april 1980, blz. 75-86.

2) Vijftiende Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres, *Overheidsinterventie — effectiviteit en efficiëntie*, Universitaire Pers Leuven, Leuven, 1981.